

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, nene poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Rokopisov ne vračamo

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je dan praznik, izide isti dan pozneje. Vse leto velja 10.— K. Sol leta 5.— " Setri leta 2.50 " Posamezne številke po 20 h.

Za reklamne novice objavlja, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za pet-vesto. Priloge poleg poštne 15 K.

Za oznanila je plačati od enostojne pet-veste. Če se tiska enkrat 14 h. " " dvakrat 12 " " " trikrat 10 " za nadaljnja uvrčenja od pet-veste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Narocnine, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

V imenu vsega učiteljstva prosimo najodločnejše vlado in vse poslance, da bi se slednjič zavzeli za opravičene stvari učiteljstva in ureditev učiteljskih plač obravnavali z vso resnostjo in resnično pošteno voljo v najkrajšem času in z zadovoljivim uspehom.

Učiteljstvo se je posluževalo v popolni meri vseh zakonitih sredstev, da bi se njegovo življensko vprašanje rešilo, toda vseletni trud je bil dosedaj zaman. Ni se torej čuditi, če je potrpežljivost učiteljstva po dolgoletnem brezuspešnem čakanju izčrpana, zlasti ko so tisoči njegovih rodov, popolnoma obubožani, prišli že ob tisto imetje, ki so ga pridobili za ohranitev življenja. Velik del je v dolgovih, ki so nastali zaradi strašne draginje. Učiteljstvo se nahaja v svoji bedi in skrbah na robu obupanja.

Ali naj bi se morda učiteljstvo zaradi indiferentnosti in neumevanja odločujočih faktorjev v tem kritičnem trenutku gnalo k obupnemu činu, da bi v povečani meri obrnilo pozornost javnosti na te neverjetne razmere v slovenskih deželah? Uvaževalo se je, da vsenarodno imetje, šolstvo, mora propadati kot imetje, ki mu ne-previdni gospodar ne daje dovolj vzdrževalnih sredstev. Gorje, ako bi učiteljstvo bilo primorano učiti o pravu in pravičnosti tako, kakor se njemu podajata! Zato prosimo najhitrejšo in izdatno pomoč, ki je ne morejo dalje zadrževati poklicani činitelji.

Drugače kličemo na odgovornost za vse zlo, ki je iz teh neznosnih razmer že nastalo ali pa še nastane, vse one, ki so dolžni pridobiti učiteljstvu pravo, pravico in kruh!

Razmere v našem stanu na Kranjskem.

Politiško in izobraževalno društvo za Dvorski okraj v Ljubljani je priredilo dne 30. pret. meseca pri »Zlatorogu« javen shod, kjer je govoril tudi ljubljanski podžupan in deželni odbornik dr. Triller. Iz njegovega govora objavljamo tisti odstavek, ki se tiče razmer v našem stanu v presrečni deželi kranjski.

Dr. Triller je govoril:

Največji trn v peti je klerikalcem že od nekdaj naše napredno učiteljstvo in danes, ko se bore vsi Jugoslovani za križ, moram zaklicati našim klerikalcem: Vi podirate ta križ! (Odobranje.) Klerikalci terorizirajo učiteljstvo, ki ni nikdar negiral krščanske vzgoje mladine in krščanskega značaja šole ter je bilo samo proti zlorabi vere za nasilne namene. Klerikalci pa postopajo z učiteljstvom tako, da je gnetno in moralno teptano, kakor krščanski raja v Macedoniji. (Pritrjevanje.) Kolik je razloček v materialnem oziru med kranjskim učiteljem in učiteljem na Štajerskem in Primorskem, kjer mu reže kruh Nemec in Italijan. Pribiti moram, da je sramota za kranjski deželni odbor, da so ti naši narodni nasprotniki proti našemu učiteljstvu pravičnejši, kakor naši klerikalci. (Klici: Fej!) Dež. odbor o kaki regulaciji učit. plač ni hotel vedeti od začetka ničesar, toda zbal se je reakcije v lastnih vrstah, v onih uskoških vrstah učiteljstva, ki so uskočile iz našega tabora zaradi ljubega kruha. Zato je ve-

čina deželnega zbora dovolila 80.000 K za zboljšanje učiteljstva. Razdelitev pa se vrši na tako krivičen način, da je temu težko najti para. Razdelitev naj izvrši dež. odbor »posvojiprevičnosti«. Razdelitev se vrši sedaj tako, kakor sem to omenil že na shodu zaupnikov dne 7. julija, da je namreč izključen domalega vsak narodno-napredni učitelj, pa naj bo še tako potreben in vreden podpore.

Kaj je storila klerikalna večina z ljubljanskim učiteljstvom, ki se po svoji večini še ni dala vpreči pred klerikalni voz?

Narodno-napredna manjšina je predlagala, naj se dovoli vsemu učiteljstvu 50odstotna doklada od stanarine. Enako je predlagala tudi Slomškova Zveza. Klerikalci pa so rekli: Damo podporo, toda samo tistemu, ki je te podpore vreden in izključili so z brezprimernim cinizmom ljubljansko napredno učiteljstvo. (Ogorčenje.)

Doklado 50 odstotkov so dobili učitelji, ki so tudi hišni posestniki itd. in oni, ki tudi nimajo nobenega otroka, odrekli pa so narodno-naprednim učiteljem, ki imajo do 7 otrok in vrh tega bolno ženo, češ, da imajo velike postranske dohodke! Zgolj zato, ker se niso vrgli od sebe narodno-naprednega mišljenja. To je največji moralni škandal

za deželni odbor, to ni krščanska, to je arnavtska morala! (Pritrjevanje.)

Kaj bi se zgodilo, če bi dobili danes popolnoma nemško centralno vlado ter bi ta dekretirala samo nemškim državnim uradnikom draginjske doklade? Niti Tur-

čija bi si kaj sličnega ne upala storiti. Kranjsko deželo pa so ponižali klerikalci s takim početjem na nivo najtemnejše Afrike. (Viharno odobranje!)

Tem besedam nimamo ničesar dostaviti: Kriče do neba in hočejo osveto!

Pozor! — Pevski zbor učiteljske Zaveze.

Opozarjamo na oklic, priobčen na uvodnem mestu zadnje številke! Naj nihče prizadetih ne pozabi, do 15. t. m. zanesljivo sporočiti zavezinemu tajniku svojega mnenja! — Vsi tisti, ki so povabljeni, naj se gotovo udeležijo seje pripravljalega odbora, ki se vrši dne 19. t. m. ob 2. popoldne v Učiteljski tiskarni v Ljubljani! — Vsi na požrtvovalno delo za čast slovenske pesmi in za povzdigo ugleda slovenskega učiteljstva!

Pouk v deželnih jezikih na primorskih državnih ljudskih šolah.

Tržaška »Edinost« je priobčila minulo soboto pod gorenjim naslovom članek, ki se nam zdi zaradi aktualnosti toliko važen, da ga podajamo — vsaj v glavnem — tudi svojim čitateljem.

Po večletnih rekriminacijah se je vlada vendar odločila, da pouk na primor-

skih nemških državnih šolah vsaj nekoliko prilagodi naravnim razmeram. Pred dvema letoma je bila uvedena obveznost laščine in slovenščine na tržaških srednjih šolah, zdaj pa namerava vlada isto ukreniti na državnih nemških ljudskih šolah na Primorskem. Skrajni čas je bil, da so se vladni faktorji zavedli, da je vendar treba tudi ono šolstvo, ki ga upravlja država, direktno postaviti na vsaj podobno stališče, kakor ga predpisuje ravno to dejstvo za šolstvo, ki ga vzdržujejo občine in dežele.

Pa, kakor nobena stvar na svetu, ni popolna, tako so tudi ukrepi avstrijske državne šolske uprave glede razmer na Primorskem še prav daleč od zaželenih popolnosti. Na tržaških državnih nemških ljudskih in meščanskih šolah je bilo v šolskem letu 1911/12 (po tiskanih uradnih »Jahresberichten«) 1184 Nemcev, 1051 Lahov, in 944 Sovencev, torej od 3079 učencev in učenek je bilo na teh nemških šolah le 1184 ali 38,45 odstotkov Nemcev in 1995 ali 64,79 odstotkov pripadnikov avtohtonega naseljenja Lahov in Slovencev. Po zdravi pameti bi torej človek sodil, da o razmerah pouka za 64,79 odstotkov učencev ne sodijo učitelji, poklicani le za 38,45 odstotkov učencev, ampak kdo drugi. Pa po zdravi pameti se pri uredbi našega šolstva navadno ne operira in tako tudi tu ne. Vlada je namreč zahtevala od učiteljstva nemških šol izjavo o svoji nameri, naj se pouk v materinem jeziku laških in slovenskih otrok na državnih ljudskih šolah za te otroke,

LISTEK.

Iz umetniškega sveta.

Tri nove skladbe Emila Adamiča.

Slovensko pevsko društvo »Ljubljanski Zvon« v Ljubljani je na svojem zadnjem koncertu izvajalo med drugim tudi 3 nove (še v rokopisu) skladbe Emila Adamiča, ki zaslužijo nekoliko več pozornosti, kot so jim jo posvetili kritiki in časniški poročevalci.

Leta 1910 je knjigotržec Kleinmayr izdal izbrane pesmi Cvetka Golarja pod naslovom »Pisano polje«. Najlepši del te knjige je gotovo ciklus pesmi, ki nosijo nadpis »Iz bosanskega perivoja« in so jim motivi vzeti iz bosanskih narodnih pesmi. Naš marljivi in izredno plodoviti skladatelj Adamič se je cikla lotil in kolikor mi je znano — že večino pesmi uglasbil za moške, mešane in ženske zборе.

Naj sledi prva teh skladb:

Mlad junak po vasi jezdi
in klobuk po strani nosi,
za klobukom tri peresa:

Prvo — solnce, žarko, zlato
in vsak teden in vsak dan prebeli,
slednjo sladko uro in minuto.
Takega bi dragega ljubila.

Solnce zlato za sirote,
mesečina za popotne,
in za njive hladna rosa.

Njive pa so za pšenico,
a pšenica za kolače,
a kolači za devojke,
a devojke za junake.

Kot v tekstu, tako je tudi v Adamičevi skladbi ton in značaj jugoslovanske narodne pesmi izborni zadet. Skladatelj uporablja v mešanem zboru dvojni, trojni in četverni kontrapunkt, seveda jako preprosto, kakor se spodobi in prilega bosanskemu besedilu. Nekaj posebnega je alt solo brez spremljevanja zbora. Konec skladbe je hkrati kánon v oktavi, prvi v slov. zborovski literaturi.

Besedilo druge skladbe slove:

Solnce sije, zeleni livada,
gre moj dragi in mi nese cvetje —
Dež prši in kalna voda dere,
voda pravi, da ne bo ga k meni.
Jaz pa hočem dragega imeti,
ki pogosto k meni bi zahajal.

Vsako leto, v letu vsaki mesec
in vsak teden in vsak dan prebeli,
slednjo sladko uro in minuto.
Takega bi dragega ljubila.

To ljubko besedilo je Adamič uglasbil za ženski dvojepev s klavirjem. Polifon je zavzeli svoji preprostosti, ker sloni na doslednih imitacijah glasov. Skladba je lahka, klavirska spremljava prav otročje lahka, pri počasnem prednašanju skoro prazna. Pesemci proročujem popularnost!

Tretje besedilo, komponirano za moški zbor:

Kregata se baba in devojka
za Ivana, mladega pastirja.
Baba pravi: »Moj je lepi Ivan«!
A devojka: »Moj je lepi Ivan«!
Baba hrani troje veder vina,
a devojka — vrtec samih rožic...
»K babi grem, da ji popijem vino,
a devojko ljubim, dokler diham.«

Originalno zasnovana skladba, eden najoriginalnejših Adamičevih zborov sploh. Uvodne besede poje ves moški zbor, vloga babe basi, vloga devojka tenorji, najprej vsak posebe, potem skupaj, tako da nastane pravcati hudi ženski

kreg. Treba je ta šaljivi del prednašati jako živo in hitro, sicer ne pride do veljave. Kontrast prepiru tvori globokopresrčen konec. Tako občuteno ljubezensko pesem zapoje le Adamič. Skladba je za izvajanje jako težka, ker je treba glasovne samostojnosti in dosti živega prednašanja.

Ni pretirana trditev, da takih zborov kot sta zlasti prvi in zadnji, naša zborovska literatura dosedaj nima. Pisani so za zbor, ne za harmonijo, odlikuje jih kontrapunktična oblika, srečna invencija, moderna harmonizacija in samostojno postopanje glasov. Iz njih veje humor, porednost in ljubkost. Skladbam želim skorajšnjega natiska in izvajalcev!

Kako umirajo hrabri Črnogorci.

Trd je boj za Taraboš pri Skadru. Črnogorski junaki pa so ga hoteli vzeti hitro, kolikor mogoče hitro.

Pripetilo se je to-le: Ko je po prvih naskokih črnogorski poveljnik zvečer odšel od svojih čet v glavni stan po nova povelja, je krenil uklijanski bataljon proti